

Speech staatssecretaris van Economische Zaken, Frank Heemskerk, bij de presentatie van het "Keteninitiatief: een Verklaring inzake Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen" van de SER op 19 december 2008, in het SER-gebouw te Den Haag

Alleen de gesproken tekst geldt.

Dames en heren,

Dank voor de uitnodiging om bij deze presentatie te spreken over internationale ketenverantwoordelijkheid. Ik doe dat graag. Als staatssecretaris heb ik mij tot doel gesteld dat globalisering verantwoord en duurzaam benut wordt. Nederland kan het goede voorbeeld geven. Want - zoals mijn oma altijd zei -: goed voorbeeld doet goed volgen.

Het is een goede zaak dat deze verklaring van de SER er is en dat de sociale partners zich erachter scharen. Nu ermee aan de slag! De volgende stap is natuurlijk om alle goede voornemens concreet in te vullen en in de praktijk toe te passen, zodat "best practices" tot stand komen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen kent een internationale verantwoordelijkheid als het gaat over werk en werken. Ook het kabinet kent die verantwoordelijkheid. Het kabinet ondersteunt dit SER-initiatief met eigen acties.

Mijn eigen werk voert mij op handelsmissies en op reizen, langs bijvoorbeeld China en onlangs nog Turkije. Over werk in bedrijven zijn daar voorbeelden ter plaatse van milieu- en arbeidsomstandigheden die allerm minst "best practices" zijn, integendeel. Terwijl ondernemingen in Nederland daar niet altijd zo'n duidelijk zicht op hebben.

Met name Nederlandse textielbedrijven importeren veel uit China. De verantwoordelijkheid van een Nederlandse ondernemer houdt niet op bij het Chinese bedrijf waarmee de ondernemer rechtstreeks zakendoet. Vaak besteedt zo'n Chinees bedrijf de productie gedeeltelijk weer uit aan derden. Dan verdienen ook de milieu- en arbeidsomstandigheden van de (Chinees) toeleveranciers van dat bedrijf de aandacht. Bijvoorbeeld: China kent veel thuiswerkers en bij hen is de arbeidssituatie nauwelijks te controleren. Er is dan een grotere kans dat minderjarige kinderen bij het arbeidsproces betrokken zijn, met name kinderen van migrant workers. Op zo'n manier kan een Nederlands bedrijf, onbewust, onbedoeld en zelfs ongewild, toch betrokken raken bij kinderarbeid.

Daar moet je vanuit Nederland dan maar zicht op hebben. Nu hebben veel grote organisaties al methodes ontwikkeld om toeleveranciers te controleren. Maar kleinere bedrijven kunnen hier vaak de tijd en het geld niet voor vrijmaken. Er bestaat nu echter al wel een aantal initiatieven die dienen om het ook voor MKB-bedrijven mogelijk te maken goed zicht op toeleveranciers te krijgen.

Het is mogelijk en wenselijk invloed uit te oefenen op milieu- en arbeidsomstandigheden bij internationaal uitbesteden. Al geven voorbeelden als zojuist aan hoe complex het uitoefenen van ketenverantwoordelijkheid in elkaar zit. Omstandigheden zijn zeer verschillend per bedrijf en per land. En soms ongrijpbaar soms. Maar ook: bedrijven kunnen wel degelijk een verschil maken. En niet alleen de grote, machtige multinationals. Ook het MKB kan en moet verantwoordelijkheid nemen voor wat er bij toeleveranciers gebeurt.

Verandert kredietcrisis daar iets aan? Nee, integendeel. Mijn overtuiging is juist dat op langere termijn de sterkste en beste bedrijven die bedrijven zijn die investeren in duurzame groei.

Steeds meer bedrijven beseffen immers dat je alleen duurzame groei hebt als de drie "p's" met elkaar in evenwicht zijn: *people, planet and profits*. In het belang van de maatschappij. En in hun eigen belang.

Maar er zijn allerlei vragen. Een evenwicht tussen de drie "p's", ja, maar dan: Waar ligt dat evenwichtspunt? Hoe ver reikt de verantwoordelijkheid van bedrijven? Wat kun je redelijkerwijze van bedrijven verwachten? Wat zijn de normen?

Ik zie veel bedrijven met deze vragen worstelen. Dat is vaak geen kwestie van onwil. Nee, waar veel bedrijven tegen aanlopen is: Hoe kun je grip krijgen op wat er in de keten gebeurt? Hoe kun je toeleveranciers controleren, maar ook motiveren? En dat zonder je eigen concurrentiepositie aan te tasten?

In juni heeft de SER zijn advies over "Duurzame globalisering" uitgebracht. Daaruit is al brede steun gebleken voor de gedachte dat we meer aandacht moeten besteden aan normatieve aspecten van ondernemen en dat die aandacht hiervoor essentieel is.

Het advies van de SER hield toen onder andere in:

- Een oproep aan de Raad voor de Jaarverslaggeving om Richtlijn 400 aan te passen om rapportage over ketenverantwoordelijkheid te bevorderen. De basis hiervan: de aanbevelingen van de International Chamber of Commerce (ICC) over ketenbeheer en *good practices* voor rapportage over internationale ketenbeheer. Dat heeft RvJ inmiddels toegezegd!
- Een oproep aan het bedrijfsleven: geef nadere invulling aan MVO en ketenbeheer, uitgaand van de richtsnoeren van het ICC. Dat moeten bedrijven dan rapporteren in het reguliere jaarverslag of in een apart verslag. Ook deze aanbeveling is inmiddels opgevolgd!
- Vorige week besloot de commissie-Frijns om MVO op te nemen in de Code Tabaksblad. Zodoende moeten voortaan alle beursgenoteerde bedrijven een MVO-beleid hebben, jaarlijks verslag doen en de dialoog aangaan met aandeelhouders en andere belanghebbenden. Maar ook niet-beursgenoteerde bedrijven kunnen zich laten leiden door de Code.

Met deze SER-verklaring "Ketenverantwoordelijkheid: Verklaring over MVO" gaan werkgevers en werknemers vandaag weer een stap verder. Goed!
Goed dat bedrijfsleven, vakbonden en de kroonleden SER zich erachter scharen. Werkgevers en werknemers geven hiermee duidelijk aan dat ze hun eigen verantwoordelijkheid erkennen en op zich nemen.
Goed is ook dat zowel sociale aspecten als milieu erin zijn opgenomen.

Nu ermee aan de slag!

De SER gaat zelf verder uitwerken hoe normen concreet in te vullen en hoe die in praktijk toe te passen zijn.

De SER gaat zijn leden aansporen om dat zelf ook te doen.

De SER gaat zelf jaarlijkse voortgangsrapportage opstellen! Daarin komt te staan wat goed gaat, maar ook knelpunten en problemen. De SER gaat dat doen op basis van jaarverslagen van bedrijven zelf. Dat zijn heel goede ontwikkelingen! MVO en ketenbeheer worden zo geleidelijk aan echt geïntegreerd in denken, doen en laten van bedrijven en bonden, bestuurders en aandeelhouders.

De Verklaring die u vandaag ondertekent, is niet vrijblijvend. De Verklaring is een belangrijke *commitment*. Het bedrijfsleven heeft nu tot 2012 om zich te bewijzen op gebied van MVO.

U, sociale partners, spreekt vandaag af dat u over vier jaar gaat evalueren of zelfregulering er inderdaad toe leidt dat bedrijven verantwoordelijkheid nemen in de keten en in de maatschappij.

Ik heb er alle vertrouwen in. Maar u weet ook: als het niet werkt, dan wordt de druk op de regering erg groot om MVO en ketenbeheer met wetgeving af te dwingen.

Ketenverantwoordelijkheid is een verantwoordelijkheid van de bedrijven, in de eerste plaats. Maar ook bonden, ngo's, consumenten, wetenschappers en overheid hebben allemaal hun belangrijke rol te vervullen. Ook dit kabinet. Dit kabinet maakt veel werk van MVO. De SER heeft in zijn advies al steun uitgesproken voor kabinetsbeleid. Ik neem bijvoorbeeld op handelsmissies geen bedrijven mee waarvan bekend is dat ze betrokken zijn bij maatschappelijk ONverantwoordelijke zaken. En bedrijven die meegaan op missies, wil ik kunnen aanspreken op hun MVO-beleid – daar worden ze vóór de missie op gewezen.

Binnenkort kunt u een Brief over Keteninitiatief verwachten voor de Tweede Kamer. Daarin staan drie initiatieven die Keteninitiatief ondersteunen:

1 – We willen concreet uitwerken hoe bedrijven vorm kunnen geven aan hun ketenverantwoordelijkheid. Het gaat om, zeg maar, handvatten voor ketenverantwoordelijkheid, op basis van een stappenplan van de internationale KvK. Die informatie gaan we op een website zetten voor alle bedrijven en andere

belangstellenden. We zullen nauw samenwerken met de SER om deze website zo goed mogelijk te laten aansluiten bij het keteninitiatief.

2 – We hebben een aantal landen geselecteerd waarmee wij veel zaken doen en waarmee we werken aan een brede agenda op het terrein van MVO. Dat zijn China, India, Vietnam, Rusland, Turkije en de Golfstaten. MVO Nederland gaat sectoren selecteren die actief zijn in deze landen en verantwoordelijkheid in de keten willen nemen - maar nog niet precies weten hoe. Dat krijgt vorm in het Ketenprogramma.

Bijvoorbeeld: textielbedrijven importeren veel uit China. Waar hebben bedrijven in die sector behoefte aan? Kan de overheid daarbij helpen? En hoe? Daar moet het Ketenprogramma op inspelen. Over een jaar gaan we kijken of dit programma beantwoordt aan de vraag en of we ermee verder willen.

3 – En dan is er nog Initiatief Duurzame Handel (IDH), gestart door Bert Koenders van OS, met steun van de SER. Dat is gericht op bedrijven die zakendoen in ontwikkelingslanden. Doel is bedrijven in één sector te helpen om knelpunten op te lossen in de eerste schakels van de keten. IDH wil er ook voor zorgen dat sectoren van elkaar kunnen leren.

Als voorbeeld noem ik importeurs van natuursteen; zij doen veel zaken met India en China. Ze proberen al vier jaar een gedragscode op te stellen met toeleveranciers, maar zijn daar nog niet uitgekomen. Kan de overheid bijdragen tot een oplossing? Het Initiatief Duurzame Handel zet zich daarvoor in.

Voor dit initiatief hebben we over de grens gekeken. We laten ons hierbij onder andere inspireren door eerdere initiatieven in andere landen. Het Britse "Ethical Trading Initiative" bijvoorbeeld. Dat heeft onder andere geleid tot instelling van een werkgroep over zakendoen in India. Bedrijven, audit organisaties en de Fair Labour Association wisselen in deze werkgroep ervaringen uit en helpen elkaar knelpunten op te lossen. Ze werken ook gezamenlijk aan betere arbeidsomstandigheden in Indiase fabrieken.

Zo kan het dus ook. We staan als overheid en bedrijfsleven, als werkgevers en werknemers, als sociale partners en milieuorganisaties niet tegenover elkaar. MVO kan alleen met elkaar.

We gruwen allemaal van erbarmelijke arbeidsomstandigheden. We maken ons allemaal zorgen over de opwarming van de aarde. En we willen er allemaal wat aan doen. De vraag is hoe. En hoeveel.

Zoals Burgmans terecht zegt: er is niet één antwoord voorhanden, er zijn geen algemeen bruikbare kant-en-klare oplossingen. Hoe MVO het beste valt vorm te geven, dat is per sector, per land en per bedrijf verschillend.

Daarom zie ik, net als Burgmans, en net als de SER, niets in wetgeving. MVO vraagt immers om creativiteit en vindingrijkheid. Daarvoor hebben bedrijven bewegingsvrijheid nodig – geen klemmend korset.

Maar dat betekent nog niet dat MVO vrijblijvend is. Zoals hoogleraar Alex Castermans onlangs zei tijdens zijn oratie aan de Universiteit Leiden: MVO heeft een plaats gekregen in het maatschappelijk verkeer en in ons rechtssysteem. Bedrijven kunnen niet meer ongestraft weglopen voor hun verantwoordelijkheid. De ruimte daarvoor wordt steeds kleiner. Zoals Burgmans zegt: bedrijven moeten ondernemen op een manier die fatsoenlijk en netjes is. Gelukkig vinden steeds meer bedrijven dat zelf ook.

Wat is nou precies die ketenverantwoordelijkheid? Hoe ver reikt ze? Dat kan niemand precies definiëren, voor elke situatie en voor elk bedrijf. Ook de SER niet. Toch komen we steeds een stapje dichterbij een goede invulling van ketenverantwoordelijkheid. Dit SER-Keteninitiatief is weer zo'n stapje.

Werkgevers en werknemers spreken vandaag af binnen welk kader bedrijven moeten opereren. Dat kader, dat zijn de nationale en internationale richtlijnen en codes. De sociale partners verplichten zich vandaag ook om dat kader verder in te vullen.

NGO's zijn hier vandaag niet vertegenwoordigd. Maar ik hoop van harte dat ook zij een grotere rol en een constructieve rol gaan spelen in de ontwikkeling van *best practices* op het gebied van MVO.

Tot slot. Ik ben blij met uw uitnodiging, met uw SER-verklaring en met uw verantwoordelijkheidsgevoel. Mooie woorden, echte daden. U wilt ervoor zorgen dat MVO en ketenverantwoordelijkheid geen mooie letters op dood papier blijven, maar concrete daden waar levende mensen, dieren en bedrijven beter van worden! Ik ben blij dat deze verklaring er ligt. Maar vooral: heel blij met uw toewijding.